

یهک داہات و دوو ژمارہی جیاواز؛ ژمارہکانی داہاتی نہوت له عیراق

04-02-2024

نووسەرہکان

مہمموود بابان

کورته : جیاوازییہکی ملیار دۆلاری له نیوان راپۆرتی وەزارەتی دارایی عیراق و راپۆرتەکانی سۆمۆ و وەزارەتی نہوتی عیراق بۆ داہاتی نہوت ہہیہ، بەشیوہیہک کہ ئەو جیاوازییہ لەسالی 2023دا دەگاتە سەرۆوی 4 ملیار دۆلار، ئەمە سەرەپای جیاوازییہکی 48 ملیۆن دۆلاری لەنیو داتای سەرەتایی و کۆتایی خودی سۆمۆ بۆ داہاتی نہوتی ہەناردەکراو!

جياوازييەكى مىلياردۆللىرى لەنڭوان راپۇرتى وەزارەتى دارايى عىراق و راپۇرتەكانى سۆمۆ و وەزارەتى نەوتى عىراق بۇ داھاتى نەوت ھەيە، بەشئويەك كە ئەو جياوازييە لەسالى 2023دا دەگاتە سەرووى 4 مىلياردۆللىرى، ئەمە سەرەراي جياوازييەكى 48 مىليۇن دۆللىرى لەنڭوان داتاي سەرەتايى و كۆتايى خودى سۆمۆ بۇ داھاتى نەوتى ھەناردەكراو.

رۇڭى 28ى كانوونى دووھى 2024 [وہزارەتى](#) نەوتى عىراق، داتاكانى كۆتايى مانگى كانوونى يەكەمى 2023ى بۇ نەوتى ھەناردەكراو و برى داھاتەكەي بىلاوكردەوہ، بەوہش لە سالى رابردوودا كۆي نەوتى ھەناردەكراو بەپى ھەريمى كوردستان 1 مىليارد 232 مىليۇن و 170 ھەزار و 321 بەرميل بووہ، كە كۆي گىشتى داھاتەكەي بە دۆللىرى 97 مىليارد 569 مىليۇن دۆللىرى، بەلام بەپى وەزارەتى دارايى، كۆي داھاتەكانى نەوت و سامانە سەرووشتييەكان 121 تریليۇن دینار یان 93 مىليارد 416 مىليۇن دۆللىرى بووہ، واتە جياوازيى ئەم دوو وەزارەتە بۇ داھاتى نەوت 4 مىليارد 153 مىليۇن دۆللىرى.

ئەم جياوازييەي سەرەوہ ئەگەر بە دیناریش لیكدانەوہی بۇ بکەين، ئەوا بۇ سالى رابردوو بەپى وەزارەتى نەوت كۆي گىشتى داھاتەكە (ئەگەر يەك دۆللىرى بە 1300 دینار دابنڭين) سەروو 126 تریليۇن دینارە، واتە لیرەش دا سەرووى 5 تریليۇن دینار جياوازيى ھەيە.

داھاتى نەوت ریزەي 95% داھاتى دەولەتى عىراق پىكدەھىنڭيت و بەپى راپۇرتە فەرمیيەكانى خودى حكومەتى فیدرالیى عىراق، جياوازيى كۆرەي لەو ژمارانەدا ھەيە كە وەزارەتى دارايى لە راپۇرتى داھات و خەرجیيەكانى مانگانەدا بۇ نەوت دەيخاتەرۋو. بۇ نموونە بەپى راپۇرتەكەي وەزارەتى دارايى عىراق بۇ مانگى ئەبىلووى 2023، داھاتى نەوت سەروو 6 مىليارد دۆللىرى زياترە لەوہى كە وەزارەتى نەوتى عىراق بۇ ئەو مانگە بىلاويكردووہتەوہ.

جياوازيى ژمارەكانى سۆمۆ لەگەل وەزارەتى دارايى عىراق

كۆمپانىيە بە بازاركردى نەوتى عىراق (سۆمۆ)، ھەموو مانگىك لە سەرەتا و نڭوہراستى مانگەكەدا داھاتى نەوت و برى نەوتى ھەناردەكراو و نرخەكەي بۇ ھەر بەرميليك (بۇ مانگى پىشوو) بىلاوہكاتەوہ. بۇ نموونە بەپى داتاكانى وەزارەتى نەوتى عىراق و (سۆمۆ) لە 2023دا و لە راپۇرتى سەرەتايى مانگانەدا، كۆي نەوتى ھەناردەكراو 1 مىليارد 232 مىليۇن و 170 ھەزار و 321 بەرميل بووہ، داھاتەكەي 97 مىليارد 521 مىليۇن دۆللىرى، بەلام لە راپۇرتى كۆتايى كۆي نەوتى ھەناردەكراو تەنيا 195 بەرميل نەوت كەميكردووہ، كەچى بە دۆللىرى 48 مىليۇن دۆللىرى كەميكردووہ، وەكو لە خىشتەي يەكەم دا ھاتوہ.

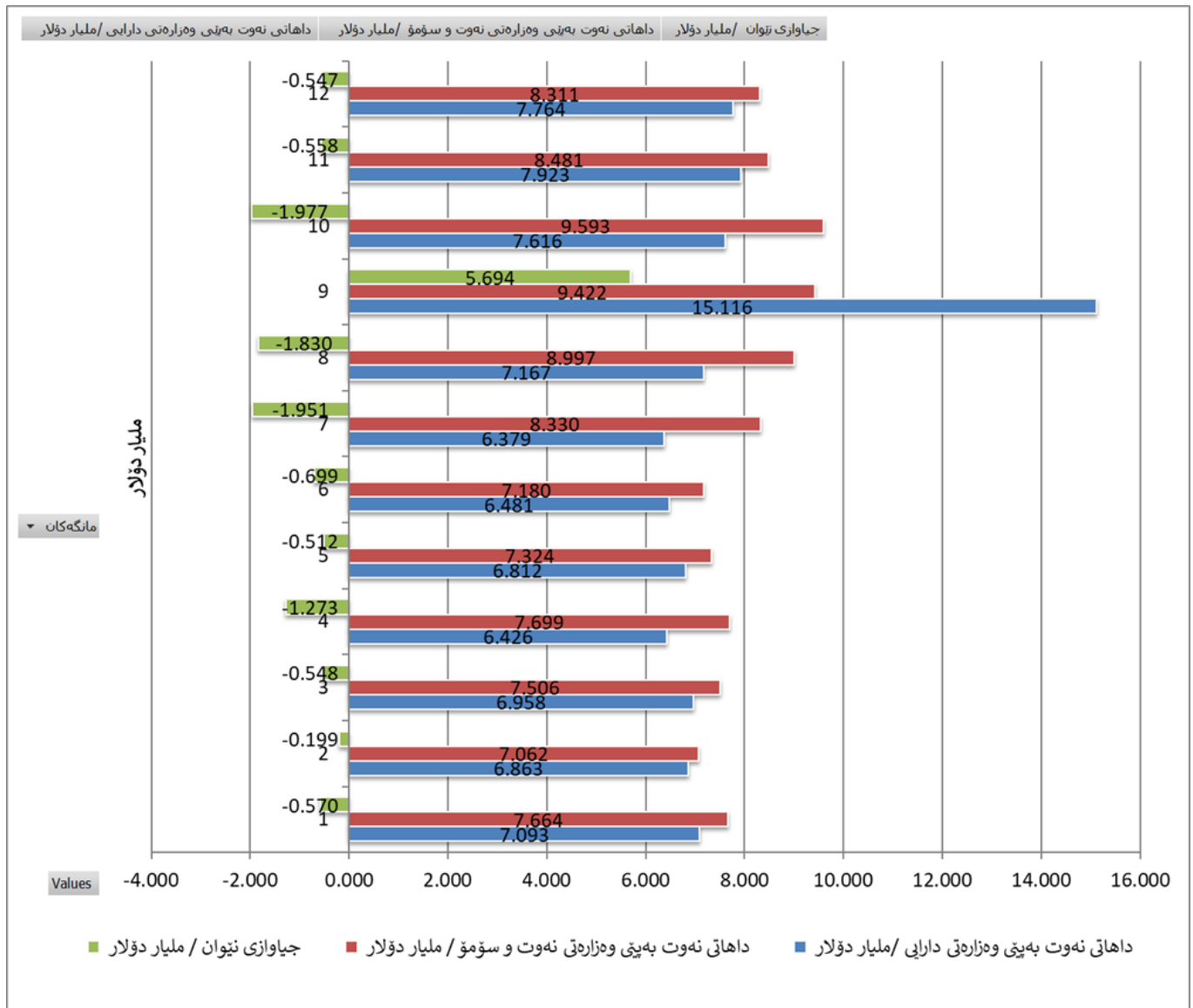
خىشتەي 1: برى نەوتى ھەناردەكراو و داھاتەكەي بەپى سۆمۆ لە راپۇرتى سەرەتايى و كۆتايى بۇ 2023.

ناماری كۆتايى		نامارى - سەرەتايى		مانگەكان
پىرى داھات / مىليار دولار	پىرى نەوتى ھەناردەگراۋ / بەرمىل	پىرى داھات / مىليار دولار	پىرى نەوتى ھەناردەگراۋ / بەرمىل	
7.664	101,245,095.000	7.690	101,245,095	كانوونى دووھم
7.062	92,255,610	7.081	92,255,610	شويات
7.506	100,913,027	7.404	100,913,027	ئادار
7.699	98,634,947	7.796	98,634,947	ئىسان
7.324	102,463,387	7.306	102,463,387	نايار
7.180	100,059,052	7.115	100,059,052	حوزەيران
8.330	106,755,169	8.293	106,755,169	تەممووز
8.997	106,122,679	8.845	106,122,874	ئاب
9.422	103,143,199	9.494	103,143,199	ئەيلوول
9.593	109,545,589	9.669	109,545,589	تشرىنى يەكەم
8.481	102,975,782	8.512	102,975,782	تشرىنى دووھم
8.311	108,056,590	8.316	108,056,590	كانوونى يەكەم
97.569	1,232,170,126	97.521	1,232,170,321	كۆى گىشتى

خائیکى دیکه له داتاكانهوه، جیاوازی نیوان وهزارهتی دارایی و وهزارهتی نهوت بۆ ژمارهكانى داهاى نهوت، ئەمه سهرهراى جیاوازی داهاتهكه ئەگهر به دۆلار یان دینار بێت. بۆ نموونه وهكو له گرافیکى خوارهوهدا هاوووه جیاوازییهكه بهشێوهیهكه ههموو مانگیك له نیوان 500 ملیۆن دۆلار بۆ 2 ملیار دۆلار دایه.

ئهوێ بهروونی له ژمارهكان دهردهكهوێت بهردهوام داهاى وهزارهتی نهوتى عێراق زیاتر بووه له وهزارهتی دارایی، به ئام له مانگی ئەیلوول دا، به پێى داتاكانى وهزارهتی دارایی داهاى نهوت بهرزدهبێتهوه و دهبێته 15.11 ملیار دۆلار، لهكانێكدا لهو مانگهدا به پێى وهزارهتی نهوتى عێراق داهاى نهوت 9.42 ملیار دۆلار بووه.

گرافیک 1: داهاى نهوت له نیوان وهزارهتی دارایی و داتاكانى سوّمۆ و وهزارهتی نهوتى عێراق دا له 2023

تێبینی 1: نرخێ 1 دۆلار به 1300 دینار دانراوه له تهواوی مانگهکانی 2023دا، بهلام مانگی یهک نرخێ 1 دۆلار 1450 دینار وهک بانکی ناوهندی دانراوه.

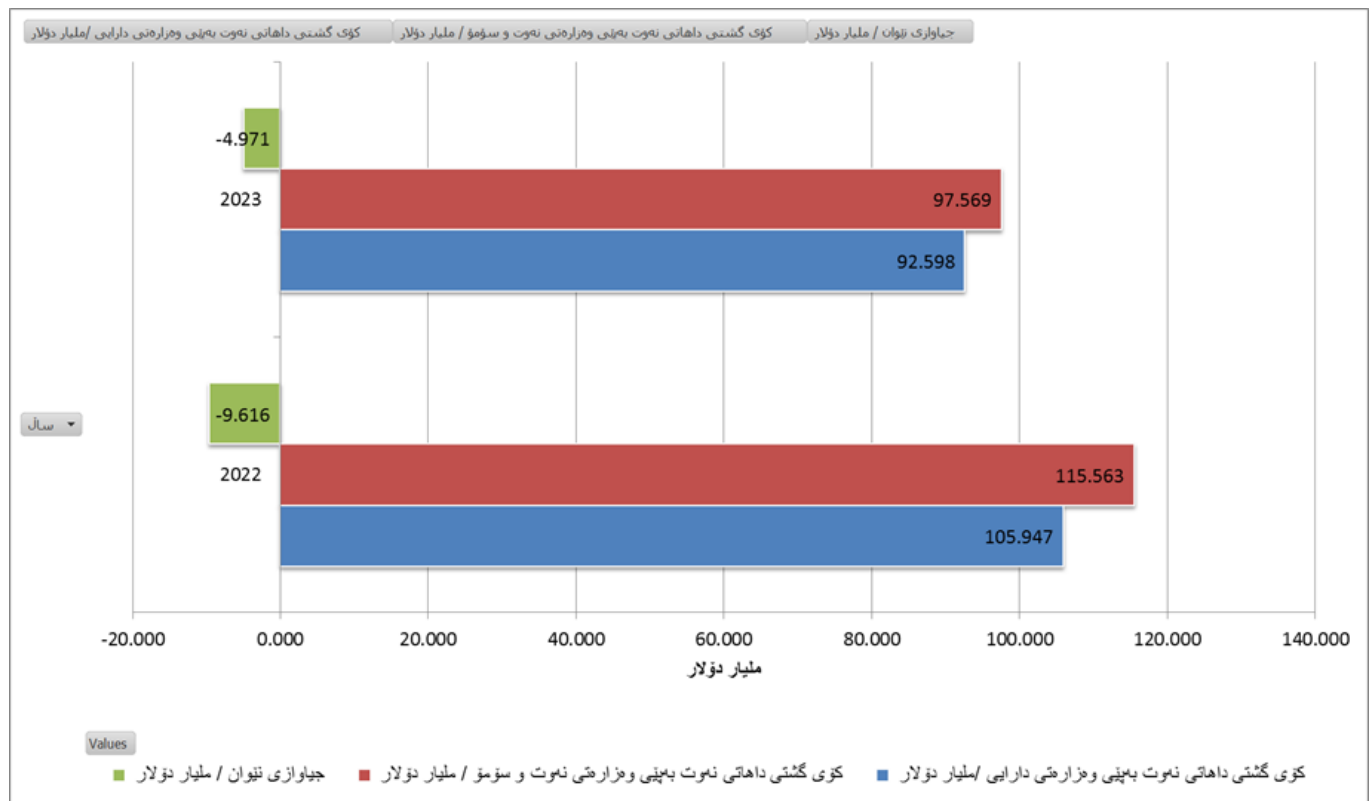
تێبینی 2: * خهملاندن بۆ داهااتی نهوت و سامانه سرووشتیهکان بۆ مانگی 12 له داتاكانی وهزارهتی دارایی عێراق کراوه، چونکه وهزارهتی دارایی عێراق ههینشتا راپۆرتی داهاات و خهرجیهکانی مانگی کانونی یهکهمی 2023 بۆناوهکردوووتهوه.

کوۆتایی

راسته داتاكان له عێراق بهردهستن و دهخرینهپوو، بهلام لێكدانهوهیان قورسه، چونکه دوو هیندهبوونی داهااتی نهوت و سامانه سرووشتیهکان له مانگی تهیلوولی 2023 وهک له راپۆرتیهکی وهزارهتی دارایی عێراق دا هاوووه ههلهیهک نهبووه و له مانگهکانی دیکهدا راستکراپیتهوه یاخود دوو مانگ پیکهوه ههژمار کراپیت، بهلکو بهههمان شیوه له راپۆرتیهکانی مانگی 10 و مانگی 11دا هاوووه، نازانریت ژمارهکانی خهرجی و داهاات له راپۆرتی مانگی 12دا چۆن دهپیت.

لێزهدا به 1300 دینار وهک بانکی ناوهندی ههژمار کراوه و بهراوردی داتاكان کراوه، ئهگهر بگوتریت وهزارهتی نهوت خهرجیهکانی کۆمپانیا خزمهتگوزارییهکانی لێ دهردهکات ئینجا ئهوهی وهزارهتی دارایی وهک سافی له داهااتی نهوتوهوه بۆ خهزینهی دهولت دهگهڕینیتهوه، ئایا ئهوه خهرجیه نابیت لهنیو راپۆرتی خهرجیهکانی وهزارهتی دارایی ههپیت؟ ئهگهر بهوشیوهیه پیت ئهوه 2.3 تریلیۆن دیناره بۆ کوو رۆیشتوووه که تاوهکو کوۆتایی مانگی تشرینی دووهمی 2023 بۆ وهزارهتی نهوت خهرجکراوه؟

گرافیک 2: جیاوازی داهااتی نهوت له نیوان داتاكانی وهزارهتی نهوت (سۆمۆ) و وهزارهتی دارایی لهسالی 2022 و 2023

تێبینی: خهملاندن بۆ داھاتی نهوت و سامانه سرووشتیهکان بۆ مانگی 12 له داتاكانی وهزارهتی دارایی عێراق کراوه.

جیاوازییه که تهنیا له نیوان ژماره‌ی وهزاره‌ته‌کان دا نییه و تهنیا بۆ سالی رابردوو نه‌بووه، به‌لکو له‌سالی 2022 دا جیاوازییه‌که سه‌روو 9.62 ملیار دۆلاره و له‌سالی 2023 دا که‌مبووه‌ته‌وه بۆ 4.4 ملیار دۆلاره.

له راستی دا، پێویسته وهزارهتی دارایی عێراق وه‌لامی ئه‌و جیاوازییانه ب‌داته‌وه و لیژنه‌ی دارایی په‌رله‌مانیش به‌دواداچوونی بۆ بکات، ئه‌مه‌ش سه‌ره‌رای راستکردنه‌وه‌ی داھاتی نهوت و سامانه سرووشتیه‌کان له راپۆرته‌کانی وهزارهتی دارایی. پێویسته ژماره‌کان تهنیا بۆ ب‌ئاوکردنه‌وه نه‌بێت و جیاوازی سفره‌کان، خانه‌کانی ده‌یان، سه‌تان و هه‌زارانی تیدا ره‌چاو بکریت.

ئه‌گه‌ر هه‌له‌ی ژماره‌کان بێت، ئه‌وا وهزارهتی دارایی عێراق تهنیا له داھات و خه‌رجیه‌کانیشدا ئه‌م هه‌له‌یه نییه که خراوه‌ته‌پوو، به‌لکو له [بودجه‌ی 2023 به تریلیۆن دینار](#) جیاوازی هه‌بوو. سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی که ئه‌وانه‌ش خراوه‌پوو، به‌دواداچوون و راستکردنه‌وه‌ی بۆ نه‌کرا. ئه‌گه‌ر ئه‌و جیاوازییه‌ی له بودجه‌دا هه‌بوو به‌سه‌ر هه‌مواره‌که‌ی ئه‌مسالی‌شدا له وهزارهتی دارایی و په‌رله‌مان تێپه‌رێت، ئه‌وا ئه‌و گوته‌یه راست ده‌بێت که ده‌گوترێت بودجه‌ی عێراق تهنیا له‌سه‌ر کاخه‌زه، چونکه بریاربوو له 2023 دا سه‌روو 199 تریلیۆن دینار خه‌رجی بێت، که‌چی دوا‌ی 11 مانگ 109 تریلیۆن دینار بووه.

له‌کۆتاییدا، ئه‌م جیاوازییه بۆ هه‌ر هۆکارێک بگه‌رێته‌وه ئه‌وا پێویسته له راپۆرته‌کانی وهزارهتی نهوت یان وهزارهتی دارایی عێراق ئاماژه‌ی بۆ بکریت، چونکه جیاوازییه‌که چه‌ند سه‌د دینار و دۆلاریک نییه، به‌لکو باسه‌که ملیاران دۆلار و تریلیۆن دیناره.